

Εφτασε κρατώντας ένα δερμάτινο χαρτοφύλακα που παρέιπεμπε σε φοιτητικά χρόνια - τόσο απλό, τόσο «δουλεμένο» από το κράτημα των χεριών. Και έφυγε, ακριβώς μιάμιση ώρα μετά, ούτε λεπτό παραπάνω. «Πρέπει τώρα να επιστρέψω στη Βιβλιοθήκη, εκεί αισθάνομαι ασφαλής.»

Ο Πίτερ Μάκριτς, ο διασημότερος Ευρωπαίος νεοελληνιστής, διάδοχος του Ρόμπιν Φλέτσερ, καθηγητής επί 31 χρόνια των Νεοελληνικών Σπουδών στην Οξφόρδη, πρωτοείδε την Ελλάδα, μαθήτης, στις αρχές της δεκαετίας του '60. Την αγάπησε και από τότε την αναδεικνύει σε γενεές φοιτητών. Γιατί ο Μάκριτς δεν είναι μόνο ερευνητής και καθηγητής πολλών καρατίων σ' ένα από τα σπουδαιότερα πανεπιστήμια του κόσμου. Είναι και μια εξέχουσα πνευματική προσωπικότητα.

θιστόρημα του Κοσμά Πολίτη, και για τους φοιτητές του στην Οξφόρδη.

«Αποτελούμαι», είπτε, «από δύο επιστημονικές προσωπικότητες. Είμαι και λίγο γλωσσολόγος, αλλά πρωτίστως φιλόλογος, τα άρθρα και τα βιβλία μου, τα μισά αφορούν την γλωσσολογία και τα μισά την φιλολογία - έχω δύο λίστες αποδεκτών, όταν στέλνω τα άρθρα μου...»

Αυτό σας διαφοροποιεί από τους άλλους

ρισσότερη σχέση με το ύφος, παρά με τη γλώσσα σαν δομή. Από την άλλη, πλησιάζω την ποίηση με τη ματιά του γλωσσολόγου, χωρίς συναισθηματολογίες, αλλά με αντικειμενικό τρόπο, γιατί κάνω περισσότερο αναλύσεις, παρά αξιολογήσεις.

Στην εισαγωγή που είχατε κάνει στην «Ερόικα» φαίνεται καθαρά ο συνδυασμός της γλωσσολογίας και του λογοτεχνικού χειρισμού.

«Στο σχολείο συνεχώς διάβαζα. Ήμουν σπασίκλας, πάντα ο πρώτος στην τάξη, αλλά μεγαλώνοντας δεν είμαι πια τόσο πειθαρχημένος, έγινα πιο ελαστικός στην συμπεριφορά μου και κάνω περισσότερο αυτό που εγώ θέλω να κάνω.»

Από το κατάστρωμα του Mediterranean, του δίδυμου πλοίου εκείνου που... έπλεε στον «Ζορμπά», ο νεαρός Άγγλος, σε ηλικία 16 χρόνων, αντίκρισε το 1962 φωτισμένο το λιμάνι του Πειραιά και διάβασε στα Ελληνικά την πρώτη του λέξη από μια διαφημιστική πινακίδα: Φίλιπς. «Εως τότε δεν ήξερα ότι οι Έλληνες μιλούν ακόμη Ελληνικά και τα ανακάλυψα από τα ακούσματα και τις πινακίδες!» (Γελάει) «Αρχισα ν' αγαπάω τη νεώτερη Ελλάδα και λίγα χρόνια μετά την γυρίσαμε σχεδόν όλη μ' ένα φίλο μου, με ομοστόπ. Τότε οι άνθρωποι ήταν φιλόξενοι, γενναιοδωροί, μας ανοίγονταν, είχαν την ανάγκη να μιλήσουν για την Κατοχή -ήταν νωπά ακόμη αυτά- και πάντα είχαν την περιέργεια να μάθουν τι σκεφτόμαστε εμείς. Κάναμε βαθιές συζητήσεις και τότε άρχισα να καταλαβαίνω την ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας.»

Ο 59χρονος σήμερα Πίτερ Μάκριτς μίλησε στο «Κ» για τη σχέση του με την νεοελληνική λογοτεχνία, για το πιο αγαπημένο δικό του κείμενο, που είναι η εισαγωγή του στην «Ερόικα», το μυ-

Ευρωπαίους ελληνοιστές...

Νομίζω ότι η γλωσσολογία δεν γίνεται χωρίς γνώση και ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία, την τέχνη του λόγου, το χώρο δηλαδή όπου η γλώσσα δείχνει τον καλύτερο εαυτό της... Η φιλολογία, λοιπόν, δεν νοείται για μένα, χωρίς γλωσσολογία. Δεν μπορεί να γίνει ανάλυση ενός ποιήματος χωρίς να γνωρίζεις πώς λειτουργεί η γλώσσα και στον καθημερινό και στον ποιητικό λόγο.

Θα μπορούσαμε να πούμε, αδόκιμα, ότι η γλωσσολογία είναι μια γνώση, ένας χειρισμός με τεχνικά χαρακτηριστικά, ενώ η σχέση με τη λογοτεχνία έχει ένα αίσθημα;

Πολύ σωστά το λέτε. Μου δίνετε την ευκαιρία να πω ότι το είδος της γλωσσολογίας που ασκώ είναι πιο φιλολογικό και όχι τόσο αυστηρά επιστημονικό. Το πρώτο μεταφρασμένο βιβλίο μου στα Ελληνικά, «Η Νεοελληνική Γλώσσα» (1990, εκδόσεις Πατάκη) δεν είναι τόσο επιστημονικό -για τη γραμματική και τις δομές- όσο μια εμπειρική ανάλυση. Η χρήση της γλώσσας στον καθημερινό λόγο, στη δημοσιογραφία και στη λογοτεχνία, έχει πε-

Είναι το καλύτερο κείμενο που έχω γράψει ποτέ... Δεν ξέρω, ήμουν σχετικά νέος, 35 χρόνων, που είναι η ακμή μιας ανθρώπινης ζωής. Συνδυάζει την διαίσθηση που έχω γι' αυτό το μυθιστόρημα -που μου είναι πολύ αγαπημένο- με την ανάλυση που κάνω χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που προσφέρει η θεωρία της λογοτεχνίας.

Λέτε ότι τα 35 χρόνια είναι η ακμή της ζωής.

Ναι, έλεγα και στους φοιτητές μου πάντα ότι το «Μυθιστόρημα» το εξέδωσε ο Σεφέρης όταν ήταν 35 χρόνων, το κορυφαίο ποίημά του Σολωμού, «Ο Κρητικός», γράφτηκε όταν εκείνος ήταν 35 χρόνων. Υπάρχουν κι άλλα παραδείγματα. Ο Κώστας Ταχτσής έγραψε το καλύτερο μυθιστόρημά του, το «Τρίτο στεφάνι» επίσης όταν ήταν 35 χρόνων... Δεν νομίζω ότι είναι τυχαίο αυτό. Είναι η ωραιότερη εποχή. Από αυτή την άποψη, λοιπόν, το κείμενό μου για την «Ερόικα» είναι κάτι που θα μείνει και με ευχαριστεί πάρα πολύ το γεγονός ότι ανατιπώνεται, και νέες γενεές παιδιών στο Γυμνάσιο το διαβάζουν και με πλησιάζουν λέγοντας «Α! ▶

Είστε ο Πίτερ Μάκριτζ! Εχω διαβάσει αυτό το ωραίο κείμενό σας...» Συγκινούμαι πάρα πολύ. Τέτοια απήχηση δεν την περίμενα στην Ελλάδα.

Εχει λεπτές λογοτεχνικές αποχρώσεις το κείμενό σας αυτό.

Νομίζω ότι παίζει ρόλο και η ξένη ματιά. Είναι μια μικρή ψηφίδα σ' ένα μεγάλο ψηφιδωτό. Χρειάζονται οι ξένες ματιές σε μια εθνική λογοτεχνία. Για μένα κάθε κείμενο, κυρίως το ποιητικό, είναι μια πρόκληση που θέλω να αποκωδικοποιήσω.

Πολύ δύσκολη δουλειά αυτό...

Όταν κάνω μια ανάλυση, «κοιτάζω» το ποίημα από πάρα πολύ κοντά, διακρίνω τους δεσμούς των λέξεων και τους ήχους των φωνηέντων. Βέβαια, θα μου πείτε, αυτός είναι περιέργος τρόπος ανάγνωσης ενός ποιήματος, αλλά έτσι γίνεται στην φιλολογία.

Ποια είναι η υποχρέωση ενός φιλόλογου-ερευνητή απέναντι στο κείμενο;

Ο φιλόλογος δεν μπορεί παρά να είναι μεσολαβητής ανάμεσα στο κείμε-

με στους αναγνώστες μας τι είναι αυτό το ποίημα, πώς λειτουργεί. Στην Οξφόρδη υπάρχει μια αίθουσα με γύψινα εκμαγεία απ' όλα τα αριστουργήματα της αγαματοποιίας της Ελλάδας και της Ρώμης. Μπορεί να είναι από υλικό ευτελές αλλά αποτελούν σημαντικό εργαλείο για τους φοιτητές.

Όταν διδάσκετε, περνάτε στους φοιτητές σας την προτίμησή σας για τους λογοτέχνες που σας συγκινούν;

Στα 31 χρόνια που δίδαξα -βγήκα πρόωρα στην σύνταξη για ν' αφοσιωθώ στην έρευνα- στα μαθήματά μου δεν μιλούσα πολύ για τον Κοσμά Πολίτη αλλά δίδαξα Σολωμό, Καβάφη, Σεφέρη. Αυτοί είναι οι τρεις ποιητές που με έχουν συγκινήσει περισσότερο. Εκαναν όλοι, κάποιον αγώνα για τη γλώσσα, ήταν δίγλωσσοι.

Η Ελλάδα είχε μια άλλη τύπου διγλωσσία.

Ναι, δημοτική και καθαρεύουσα. Ο Σολωμός και ο Σεφέρης περισσότερο, έγραφαν στη δημοτική σ' ένα περιβάλλον όπου επίσημη γλώσσα ήταν η

μου» και από την έρευνα αυτή βγήκε το ενδιαφέρον μου για τον Κοσμά Πολίτη. Από το '69 ώς το '72 βρισκόμουν με υποτροφία της Οξφόρδης στην Αθήνα, και τότε είχα την ευκαιρία να γνωρίσω από κοντά ορισμένους από τους Έλληνες συγγραφείς της γενιάς του '30, αλλά και νεώτερους, όπως τον Στρατή Τσίρκα, τον οποίο ήξερα πολύ καλά, τον Κώστα Ταχτοή που ήταν φίλος μου και τους περισσότερους ποιητές της γενιάς του '70.

Πού μεγαλώσατε;

Στο Σάρεϊ, έξω από το Λονδίνο, μέσα σε χωράφια, ποτάμια και δάση. Ο πατέρας μου, βέβαια, εργαζόταν στο Λονδίνο, δεν είχε καμία σχέση με τις καλλιέργειες, αλλά εγώ έχω ακόμη εκείνη την αίσθηση. Μπορώ να πω ότι νιώθω περισσότερο άνθρωπος της υπαίθρου παρά της πόλης.

Ησασταν πειθαρχημένο παιδί ή ανήσυχος;

Στο σχολείο συνεχώς διάβαζα. Ημουν μάλλον σπασίκλας, τα έκανα όλα στην εντέλεια, ήμουν ο πρώτος

«Ο Καβάφης ήταν έξω από το γλωσσικό ζήτημα. Για εκείνον όλη η ελληνική γλώσσα ήταν εξίσου χρήσιμη και πρόσφορη. Και από αυτή την πλευρά, είναι πιο μοντέρνος. Η γλώσσα του είναι ανεκτική, δεν περιορίζεται.»

νο και στον αναγνώστη. Για μένα το σημαντικό δεν είναι γιατί γράφτηκε ένα ποίημα ούτε πώς γράφτηκε, αλλά το ίδιο το κείμενο. Και, αντίθετα με τις μεταμοντέρνες θεωρίες που υποστηρίζουν ότι υπάρχουν μόνον αναγνώσεις, πιστεύω ότι υπάρχει το κείμενο ως αντικειμενικό γεγονός, είναι σαν ένα γλυπτό που μπορείς να το περιτριγυρίσεις, να το δεις από διάφορα σημεία. Το έργο του φιλόλογου νομίζω είναι να δείξει όσο περισσότερες πτυχές του κειμένου μπορεί, ιδίως κρυφές, που λανθάνουν. Δεν υποστηρίζω, βέβαια, ότι ο φιλόλογος έχει κάποια προνομιστικό προσέγγιση σ' ένα ποίημα. Μπορεί όμως να αναδείξει ορισμένα στοιχεία μέσα από μια διαίσθηση και με τα θεωρητικά του εργαλεία, ώστε να βοηθήσει τον αναγνώστη.

Τι είναι το νέο βιβλίο που ετοιμάζετε;

Εχω παραδώσει στις εκδόσεις «Εστία» μια συλλογή από μελέτες για τον Σολωμό, τον Καβάφη και τον Σεφέρη με τίτλο «Εκμαγεία της ποίησης». Το εκμαγείο είναι κάτι το ευτελές, δεν είναι το ποίημα ούτε μίμηση του ποιήματος. Είναι μια προσπάθεια να δείξου-

καθαρεύουσα. Νομίζω ότι ποιητές ήταν εκείνοι που εκμεταλλεύονταν τη δυναμική της δημοτικής, την οποία το καθαρευουσιάνικο καθεστώς παραμέριζε, και την κρατούσαν σ' ένα πολύ υψηλό επίπεδο. Ο Καβάφης είναι άλλη περίπτωση. Χρησιμοποιούσε μια μικτή γλώσσα, ήταν έξω από το γλωσσικό ζήτημα, ίσως επειδή ζούσε στην Αλεξάνδρεια. Για εκείνον όλη η ελληνική γλώσσα ήταν εξίσου χρήσιμη και πρόσφορη. Και από αυτή την πλευρά, ο Καβάφης είναι πιο μοντέρνος. Μιλάει σε μια γλώσσα που είναι ανεκτική, δεν περιορίζεται, δεν αποκλείει λέξεις και φράσεις.

Πώς άρχισε η σχέση σας με την ελληνική γλώσσα.

Εχει ιστορία 50 ετών. Αρχισα να μαθαίνω Αρχαία Ελληνικά στο σχολείο, όταν ήμουν 9 χρόνων, αλλά αγαπούσα πολύ και τα Λατινικά.

Και μετά σπουδάσατε Νεοελληνική και Γαλλική Φιλολογία.

Ναι, και στο μεταπτυχιακό επίπεδο αποφάσισα να αφοσιωθώ στα Νεοελληνικά. Τελείωσα μια διατριβή με θέμα «Το μυθιστόρημα του Μεσοπολέ-

στην τάξη, αλλά μεγαλώνοντας δεν είμαι πια τόσο πειθαρχημένος, έγινα πιο ελαστικός στην συμπεριφορά μου και κάνω περισσότερο αυτό που εγώ θέλω να κάνω.

Σας αποκαλούν «ο αριστοκράτης της Οξφόρδης».

Αριστοκράτης; Δεν ξέρω... Εκ γενετής, πάντως, δεν είμαι καθόλου αριστοκράτης. Οι γονείς μου δεν ήταν βέβαια φτωχοί, ανήκαν στη μεσαία τάξη, αλλά αυτός ο χαρακτηρισμός... Δεν ξέρω τι να πω...

Η φήμη σάς θέλει αυστηρό καθηγητή.

Ημουν απαιτητικός, μάλλον, για να το πω σωστότερα, είχα προσδοκίες, πάντα προσδοκούσα το καλύτερο από τους φοιτητές μου. Τώρα πάντως, που δεν είμαι στο πανεπιστήμιο, αυτό που χαίρομαι είναι ότι δεν κάνω εξετάσεις. Ποτέ δεν μου πήγαινε να αξιολογώ. ■

INFO Στα Ελληνικά κυκλοφορούν τα εξής βιβλία του Πίτερ Μάκριτζ: Γραμματική της ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις Πατάκη (2003), Η νεοελληνική γλώσσα, εκδόσεις Πατάκη (1998), Διονύσιος Σολωμός, εκδόσεις Καστανιώτη (1995).